

Ing. Alexander Turkovič,
Jan Boris Špaček 1888-1967. Štěpánovský rodák v Rusku, Bulharsku a na Blízkém východě,
48 stran+přílohy
Bakalářská práce, Praha 2010

Alexander Turkovič předložil bakalářskou práci, která se zabývá štěpánovským rodákem Janem Špačkem a jeho životní cestou – na Moravě, v Rusku, Bulharsku, na Blízkém východě a opět na Moravě. Osudy velkých mužů (i žen) přitahují zájem veřejnosti i badatelské soustředění historiků stabilně, v tomto případě je třeba ocenit, že se autor chopil náročného úkolu: zaměřil na jednoho z těch, kteří „velké“ dějiny netvořily, ale přesto v nich zanechaly stopu.

Autor práci rozčlenil do kapitol, logicky soustředěných vždy na jednotlivé životní etapy (Narození, vzdělání; Za hranice mocnářství; Rusko; Vypovězení ze SSSR; V Bulharsku v letech 1927-1929; Turecko 1929-1934; Írán 1934-1945; Súdán, Indie, Perský záliv; Egypt a Palestina; Zpět v ČSR). Následuje stručný závěr, poté seznam literatury, pramenů a seznam příloh + přílohy.

Autor se inspiroval soudobým historiografickým trendem, totiž přiblížit člověka 18., 19., 20. století v jeho vazbách a ukotvení v profesním a sociálním prostředí; v naší historiografii rozvíjené zejména brněnským historickým centrem na Masarykově univerzitě, na Jihočeské univerzitě (raný novověk), ale i v Ostravě. V Praze pak okruhem kolem Jiřího Štaifa, tento seminář na FF UK také autor práce absolvoval.

Ing. Alexander Turkovič čerpal z různorodého pramenného materiálu (osobní svědectví, ideologicky zpracovaný životopis, žurnalistické texty), ale především na bakalářskou práci soudím z výjimečně početných archivních fondů, a to jak z osobní pozůstalosti, tak úřední (celkem prostudoval materiály z více než desítky archivů, jejichž seznam je v příloze práce). Ocenit je třeba i výzkum v zahraničních archivech, z nich bakalářské práce často zatím netěží. Autor tedy shromáždil v podstatě všechna relevantní svědectví.

Jan (Boris) Špaček je Alexandrem Turkovičem představen jako jeden z typů „člověka 20. století“: pocházel z tradičního zemědělského prostředí na Moravě, jeho životní dráhu rozlomila první světová válka, po zkušenostech ze zajetí (v Rusku) se z něj stává člověk, který chce změnit svět. Dává se do služeb ruské revoluce, stává se revolucionářem, snad i dobrodruhem, světoběžníkem. Světoběžníkem proto, že se nepřiklonil ke správným, tedy vítězným revolučním silám a nebo světoběžníkem proto, aby těmto vítězným revolučním silám sloužil jako zpravodajce?

Konfrontace úředních i osobních dokumentů i orálního svědectví znovu i v tomto případě ukazují, jak náročné je proniknout do spletitého a nejednoznačně vysvětlitelného světa 20. století. A jak překvapivě bohatě lze život člověka, byť neovlivnil „velké“ dějiny, rekonstruovat.

A. Turkovič ve své bakalářské práci upozornil v souvislosti s tématem své práce i na řadu zásadních a obecnějších otázek, které by si zasloužily samostatný výzkum: jen výběrově upozorňuji na osudy českých občanů v sovětském Rusku ve 20. a 30. letech, českých zaměstnanců u velkých firem ovládaných také českým kapitálem v meziválečném období na Blízkém východě či poválečné repatriace československých občanů. S tím vším se musel Jan (Boris) Špaček vyrovnat.

Alexander Turkovič – díky svědectví dosud žijících Špačkových rodinných příslušníků – ukazuje také, jak po desítky let odloučení fungovaly rodinné vazby, které

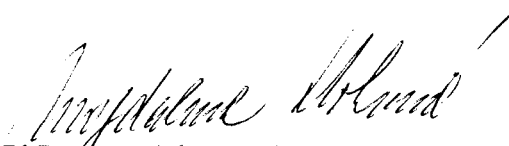
nezničila ani léta, ani mnohá zklamání. Jan (Boris) Špaček se měl – bez ohledu na své náboženské konverze, politické přesvědčení i další porušení obvyklého úzu (opustil manželku s dcerou, nadělal v rodině dluhy) – přece jen kam vrátit. I toto je svědectví o tehdejší moravské vesnické pospolitosti – a vlastně jakýsi vedlejší, ale přesto důležitý poznatek Turkovičova výzkumu.

Autor práce představuje – už jen ve stručném nastínění – dvacet posledních Špačkových let po návratu do vlasti; ale i tady jsou i u všedního osudu zkrachovalého zemědělce, vrátného atd. zakomponovány důležité a pro svou dobu příznačné otázky: jak vytvářet a jak se vyrovnávat s legendou? V tomto konkrétním případě s člověkem, který o sobě v 60. letech v socialistickém Československu mohl prohlašovat, že se setkával s V. I. Leninem a že jej čajem hostila Naděžda Krupská. Co s takovým člověkem, který má tolik (i neznámého) za sebou a při tom nesdílí se svým nynějším okolím zkušenost tři desítek let – totiž zásadní zkušenost první republiky a druhé světové války. I takový podnět, jak je možné se ohlédnout na 50. a 60. léta v Československu, Turkovičova práce nabízí.

Alexander Turkovič ve svých výzkumech o výjimečném životním údělu Jana (Borise) Špačka podněcuje i k obecnějším úvahám o tom, co člověk o minulosti ví, neví, co poznat může a co v konkrétní politické situaci předstírá a jaká svědectví po sobě zanechává... Prokresluje svého „hrdinu“ i psychologicky; má k tomuto člověku vztah, má vztah k lidem kolem něho, a to mu umožňuje pochopit (či alespoň nastínit) i to, co by jiným zůstalo skryté.

Autor práce rozsáhlým archivním výzkumem i úsilím zachytit dostupná svědectví a zpracovat je splnil požadavky kladené na bakalářskou práci a proto ji **doporučuji k obhajobě.**

V Praze 10. února 2010

PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.